

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ПОМЕРЛОЇ ОСОБИ З МЕТОЮ ЗАХИСТУ ЇЇ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ (РЕАБІЛІТАЦІЇ)

Варченко О. О.

*аспірантка кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Основною, і по суті єдиною, метою кримінального процесуального інституту продовження кримінального провадження щодо померлої особи є відновлення поваги до честі та гідності померлого, на репутацію якого впала тінь підозри у причетності до вчинення кримінального правопорушення. Водночас, не зважаючи на вагомість вказаного процесуального інституту в контексті його сприяння реалізації засади забезпечення поваги до людської гідності, у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) він представлений досить фрагментарно. Зокрема, правова регламентація даного питання зводиться до трьох нормативних приписів: (а) обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи (п. 6 ч. 2 ст. 52 КПК); (б) кримінальне провадження закривається в разі, якщо помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК); (в) близькі родичі обвинуваченого, який помер, мають право подати заяву про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, якщо це необхідно для реабілітації померлого (ч. 1 ст. 525 КПК). У свою чергу, така фрагментарність у нормативній регламентації даної ситуації не лише не дає чіткого уявлення про алгоритм дій за таким юридичним фактом як смерть підозрюваного, обвинуваченого, ай породжує значну кількість питань як доктринального, так і суто прикладного характеру.

Зокрема, встановлюючи у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК можливість продовження провадження з метою реабілітації підозрюваного, обвинуваченого як альтернативу закриття такого провадження у зв'язку зі смертю особи, КПК не вказує, яким підсумковим документом має завершитися таке провадження. Тож, виникає запитання про те, що саме має ухвалити (постановити) суд за результатами розгляду такого провадження: ухвалу чи вирок?

Результати наших наукових напрацювань щодо даного питання можуть бути відображені у таких тезах:

1) аналіз практики надає можливість констатувати, що у разі позитивного результату реабілітаційного процесу суди дотримуються єдиної позиції – ухвалення виправдувального вироку. Водночас, у ситуації, коли підстав для реабілітації встановлено так і не було, натомість обвинувачення повністю підтвердилось має місце різноманіття, а подекуди й полярність підходів щодо практичного вирішення питання: одні судді йдуть шляхом постановлення ухвали про закриття провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК, другі – шляхом ухвалення обвинувального вироку щодо померлого, а треті взагалі застосовують комбінований підхід – констатують винуватість померлого в обвинувальному вироку, одночасно відображуючи у ньому рішення про закриття провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК;

2) на наш погляд, можливість закрити провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК існує виключно за умови, що родичі померлого не вимагають продовження провадження з метою його реабілітації. У випадку, якщо так вимога надійшла, застосування п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК вже виключається незалежно від кінцевого результату провадження. Тобто, за умови, що родичі померлого вимагають продовження провадження з метою його реабілітації, таке провадження має здійснюватися за загальною процедурою, а відтак включати й розгляд судом справи по суті обвинувачення та надання судом відповіді щодо доведеності або недоведеності такого обвинувачення у вироку, як того вимагає ч. 1, ст. 369 КПК. Наведена логіка міркувань рівною мірою екстраполюється як на ситуацію, коли мета реабілітації досягнута (тобто, помилковість обвинувачення доведена у суді) – має ухвалюватися виправдувальний вирок, так і на випадки, коли спроба реабілітувати особу закінчилась поразкою і обвинувачення у суді підтвердилось – має ухвалюватися обвинувальний вирок;

3) ухвалення обвинувального вироку за результатами судового розгляду кримінального провадження у випадках, коли підстав для реабілітації померлого обвинуваченого судом виявлено не було, надає можливість уникнути складнощів, які в аналогічній ситуації породжує ухвала про закриття провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК. Зокрема, такий варіант завершення кримінального провадження: (а) відповідає положенню КПК, згідно із яким судові рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті, викладається у формі вироку (ч. 1 ст. 369 КПК); (б) не входить у конфронтацію із формулюванням підстави для закриття кримінального провадження, передбаченої п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК; (в) забезпечує правову визначеність у встановленні факту винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, як того вимагає ст. 62 Конституції України; (г) надає можливість потерпілим захистити свої майнові інтереси через використання вироку як преюдиціального акту в цивільному процесі; (д) забезпечує економію ресурсів судової системи,

оскільки виключає необхідність в межах інших (зокрема, цивільних) проваджень повторного встановлення судом юридичних фактів, які вже були встановлені у кримінальному провадженні;

4) чинним законодавством України не передбачено такого виду вироку, як обвинувальний вирок без призначення покарання. Водночас, ухвалення обвинувального вироку із призначенням покарання щодо померлої особи не уявляється можливим, оскільки на момент прийняття рішення відсутній суб'єкт, на якого має бути скероване покарання. Більше того, відповідно до практики ЄСПЛ будь-яке покарання, призначене померлій людині, порушує її людську гідність. Відтак, доцільно доповнити ч. 4 ст. 374 КПК положенням наступного змісту: «У разі, якщо кримінальне провадження щодо померлого підозрюваного, обвинуваченого було продовжено із метою його реабілітації, проте в ході судового розгляду підстав для реабілітації виявлено не було, суд виносить обвинувальний вирок без призначення покарання».

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКІВ ДОШКІЛЬНОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

*Зеленська К. С.
студентка 4 курсу*

*Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Допит є однією зі складних слідчих (розшукових) дій і, водночас, слугує надійним способом отримання доказів. Найбільш незахищеними категоріями соціальних суб'єктів є малолітні, а тому підготовка до проведення їх допиту має включати повне та всебічне дослідження наявних матеріалів кримінального провадження, аналіз відомостей про особу допитуваного, а також вирішення питань про місце, час та режим здійснення допиту [1].

Психологи зазначають, що допит малолітніх свідків має проводитися з урахуванням належності дитини до певної вікової групи. Мінімальний вік, з якого малолітні можуть бути допитані як свідки нормами Кримінального процесуального кодексу України не встановлюється.